

Διαστάσεις της διγλωσσίας (1)

*Διγλωσσία και διδακτική της
Ελληνικής ως Γ2 Α08 Π01*

Αντί να δώσουμε έναν ορισμό, ...

- Είναι προτιμότερο να παρουσιάσουμε το φαινόμενο της ατομικής διγλωσσίας με βάση τυπολογίες που στηρίζονται σε κάποιες **διαστάσεις** του, π.χ.
- Στο **βαθμό κατοχής** των δύο γλωσσών
- Στην **ηλικία**
- Στη **σειρά**
- Στον **τρόπο** κατάκτησης των δύο γλωσσών
- Στα **αίτια** της διγλωσσίας, κ.λπ.

Διάσταση 1^η: *ο βαθμός
κατοχής των δύο γλωσσών/
η επάρκεια στις δύο γλώσσες*

Πρώτες προσπάθειες ορισμού της διγλωσσίας:

- Σύγκριση του δίγλωσσου με **μονόγλωσσους** ομιλητές και
- Απαίτηση για **τέλεια γνώση** και των δύο γλωσσών.
- Επίδραση της **μονόγλωσσης νόρμας** και **τάση για μαξιμαλισμό** →

Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση,

Είναι **απαραίτητη προϋπόθεση** για να χαρακτηριστεί κάποιος δίγλωσσος το να κατέχει τις δύο γλώσσες **σε βαθμό ανάλογο με αυτόν του φυσικού τους ομιλητή** (‘‘τέλεια γνώση’’)

βλ.λ.χ. Ορισμό του Leonard Bloomfield (1933) 'Language'.

"In the extreme case of foreign language learning, the speaker becomes *so proficient as to be indistinguishable from the native speakers round him...*

In the cases where this perfect foreign-language learning is not accompanied by loss of the native language, it results in *bilingualism, [the] native-like control of two languages"* .
(Bloomfield, 1933:55-6)

Ακόμη και αν αρχίζει από χαμηλό στάδιο επάρκειας....

"Bilingualism... may be all degrees of accomplishment, but it is understood here to **begin at the point** where the speaker of one language **can produce *complete, meaningful utterances*** in the other language...

From here it can proceed through all possible gradations up to the kind of skill that enables a person to pass as a native in more than one linguistic environment." (Haugen 1953:7/1969:6-7)

Δύο διαφορετικές προσεγγίσεις στο φαινόμενο της διγλωσσίας (1/2)

“Μονογλωσσική”/

“αποσπασματική” (fragmentary)

θεώρηση της διγλωσσίας:

- ένας διγλωσσος ομιλητής (οφείλει να) ισοδυναμεί με δύο μονόγλωσσους.

Δύο διαφορετικές προσεγγίσεις στο φαινόμενο της διγλωσσίας (2/2)

“Ολιστική” (holistic) θεώρηση της διγλωσσίας:

- η γλωσσική ικανότητα του δίγλωσσου **δεν είναι άθροισμα** αλλά **σύνθεση** δύο γλωσσικών ικανοτήτων.

(Baker, 2006, Cook, 1992/2002, Grosjean, 1982ff)

Σήμερα, ισχύει ακόμη η μονογλωσσική οπτική στη διγλωσσία, ιδίως στην εκπαίδευση

- Είναι μάλλον **άδικο και άτοπο** να συγκρίνουμε ένα **διγλωσσο άτομο** ως προς τις **επιδόσεις** του στις επιμέρους γλώσσες με τις επιδόσεις των **αντίστοιχων μονόγλωσσων**.
(εμποδιστής vs άλτης, σπρίντερ;)
- Προβλήματα αξιολόγησης ...

*Τύποι διγλωσσίας και δίγλωσσων
ομιλητών ανάλογα με το βαθμό
επάρκειας*

Ανισοβαρής/κυρίαρχη διγλωσσία

Οι περισσότεροι δίγλωσσοι κατέχουν **καλά μία γλώσσα** και σε **ποικίλους βαθμούς** μία ή περισσότερες **άλλες** →

- ***ανισοβαρής/κυρίαρχη διγλωσσία***
(dominant bilingualism)
- ***ανισοβαρώς/κυρίαρχα δίγλωσσος***
(dominant bilingual)

Ισορροπη/αμφιδύναμη διγλωσσία

Κάποιος που γνωρίζει και τις δύο
γλώσσες σε εξίσου καλό βαθμό →

- ***ισόρροπη/αμφιδύναμη*** διγλωσσία
(balanced bilingualism)

- ***ισορροπημένα/ αμφιδύναμα
δίγλωσσος***

(balanced bilingual)

Τι ακριβώς σημαίνει 'ισορροπη διγλωσσία' ; (1/6)

- Θεωρητικά, ένας ισορροπημένα διγλωσσος θα μπορούσε να είναι και κάποιος που έχει μέτρια (αλλά ίση) ικανότητα σε δύο γλώσσες!
- Στην πράξη σημαίνει κάποιον που έχει **πολύ καλή γνώση και των δύο γλωσσών.**

Τι ακριβώς σημαίνει 'ισόρροπη διγλωσσία'; (2/6)

- Ο όρος "**ισόρροπη διγλωσσία**" ή "**ισογλωσσία**" (*equilingualism*) προτάθηκε για πρώτη φορά από τον Καναδό ψυχολόγο Wallace Lambert και τους συνεργάτες του (Lambert 1955; Lambert, Havelka and Gardner 1959)

Τι ακριβώς σημαίνει 'ισόρροπη διγλωσσία'; (3/6)

Στην αρχή ο όρος αναφερόταν σε άτομο που έχει πλήρη ευχέρεια και στις δύο γλώσσες [*fully competent in both codes*].

Η προσέγγιση αυτή ΔΕΝ αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα που βιώνουν πολλοί δίγλωσσοι σε διάφορες γλωσσικές κοινότητες.

Προσοχή!

Ο χαρακτηρισμός κάποιου ως
"ισορροπημένα δίγλωσσου" ΔΕ
ΣΗΜΑΙΝΕΙ όΤΙ

- ο ομιλητής γνωρίζει σε δύο γλώσσες **ακριβώς τον ίδιο αριθμό λέξεων** ή όΤΙ
- μπορεί να εκφράσει **ακριβώς τα ίδια νοήματα** και στις δύο γλώσσες **με την ίδια άνεση!**

Τι ακριβώς σημαίνει 'ισόρροπη διγλωσσία'; (4/6)

Εάν αυτή η απαίτηση δε μετριαστεί κάπως, σημαίνει ότι ο *'ισορροπημένα δίγλωσσος'* ομιλητής μάλλον κινείται στη σφαίρα του ιδανικού και όχι της πραγματικότητας (Baetens Beardsmore, 1986, Hoffmann, 1991)

Πιο ρεαλιστική ερμηνεία του όρου:

- ο 'ισορροπημένα δίγλωσσος' ομιλητής διαθέτει **περίπου ίση ευχέρεια** στις δύο γλώσσες,
- χωρίς να υπονοείται ότι η ικανότητα που έχει σε οποιαδήποτε γλώσσα
- είναι κατά κάποιον τρόπο συγκρίσιμη με τα μονόγλωσσα σπάνταρντς.

Στην πραγματικότητα...

Ακόμη και οι δίγλωσσοι με εξίσου καλή γνώση και των δύο γλωσσών σπάνια διαθέτουν την *ίδια ευχέρεια σε όλους τους τομείς* της ανθρώπινης δραστηριότητας εξαιτίας των *διαφορετικών συνθηκών* στις οποίες χρησιμοποιούν τις γλώσσες τους (εργασία, σπίτι, χόμπι, κλπ)

Κατά συνέπεια,

- “Ίσορροπημένα δίγλωσσος/-η” θεωρείται εκείνος/-η που κατέχει σε ικανοποιητικό επίπεδο και τις δύο γλώσσες του/της και μπορεί να αντεπεξέρχεται στις επικοινωνιακές ανάγκες του δίγλωσσικού περιβάλλοντός του/της με επιτυχία.

Βασικό κριτήριο για το τι είναι
"ικανοποιητικό επίπεδο" είναι
η ικανότητα του ομιλητή/της ομιλήτριας
να μεταδίδει επιτυχώς μηνύματα
και όχι τόσο η απόλυτη γραμματική
ακρίβεια και ορθότητα,
όπως αξιολογείται σε σύγκριση με ένα
μονόγλωσσο άτομο.

Αυτό διότι, ...

- Συνήθως οι ισορροπημένα δίγλωσσοι είναι σε θέση να ανταποκρίνονται πλήρως στις επικοινωνιακές ανάγκες του περιβάλλοντός τους,
- παρόλο που **εμφανίζουν ίχνη παρεμβολής από την άλλη γλώσσα τους**, λ.χ. στην προφορά, στον επιτονισμό, στη φρασεολογία κ.λπ. #

Και δυο λόγια για την κυρίαρχη διγλωσσία.... (1/3)

- Η **κυρίαρχη γλώσσα** δε μένει **απαραίτητα σταθερή** σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου.
- Μεταβολή συνθηκών χρήσης των γλωσσών --> **ενδεχόμενη αλλαγή στην κυριαρχία των γλωσσών** στο δίγλωσσο άτομο.

Και δυο λόγια για την κυρίαρχη διγλωσσία (2/3)

- Η γλώσσα την οποία ένα άτομο έμαθε πρώτη ή
- η γλώσσα την οποία γνώριζε καλύτερα (ή αποκλειστικά) κατά την παιδική ηλικία,
- *δεν θα είναι απαραίτητα η 'κυρίαρχη' γλώσσα σε μεγαλύτερη ηλικία.*

Και δυο λόγια για την κυρίαρχη διγλωσσία (3/3)

Αυτό αποτελεί χαρακτηριστική εξέλιξη όταν η οικογένεια του παιδιού μιλάει μία μειονοτική γλώσσα την οποία το περιβάλλον δεν ευνοεί.

(βλ. και συζήτηση για "μητρική" γλώσσα)

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Με βάση την επάρκεια που έχει αναπτύξει στις δύο γλώσσες, ποιο άτομο μπορεί να θεωρηθεί δίγλωσσο;

Ορισμένοι ερευνητές δέχονται ότι...

‘δίγλωσσο’ μπορεί να θεωρηθεί ένα άτομο από τη στιγμή που έχει αναπτύξει **μία έστω από τις τέσσερις** γλωσσικές δεξιότητες σε μια Γ2:

- κατανόηση προφορικού/γραπτού λόγου
- παραγωγή προφορικού/γραπτού λόγου

(λ.χ. Macnamara, 1969).

προσληπτική/δεκτική # παραγωγική διγλωσσία (1/2)

- **Προσληπτική διγλωσσία (*passive bilingualism*):**

αφορά άτομα που είναι σε θέση

να κατανοούν μόνο μία Γ2,

επειδή κάποτε την διδάχτηκαν και την ξέχασαν (ή λόγω της μεθόδου με την οποία τη διδάχτηκαν).

προσληπτική # παραγωγική διγλωσσία (2/2)

Παραγωγική διγλωσσία (*productive bilingualism*):

- χαρακτηρίζει **την κατοχή και των τεσσάρων γλωσσικών δεξιοτήτων σε κάποιο βαθμό**

Ποικίλοι συνδυασμοί ανάπτυξης δεξιοτήτων στη Γ1 και στη Γ2

Οι συνδυασμοί που μπορεί να προκύψουν από τη διασταύρωση των δεξιοτήτων στη Γ2 και στη Γ1 των ομιλητών είναι ενδιαφέροντες, λ.χ.

δεξιότητες προφ. λόγου (Γ1, Γ2), γρ. λόγου Γ1

δεξιότητες προφ. λόγου (Γ1, Γ2), γρ. λόγου Γ2

Ωστόσο, άλλοι ερευνητές (λ.χ. Li Wei 2007, Myers-Scotton 2006,)...

- **Δε συμπεριλαμβάνουν** στους δίγλωσσους **άτομα που απλώς καταλαβαίνουν** μια Γ2 στη γραπτή ή στην προφορική μορφή της
- χωρίς να είναι σε θέση να παράγουν γραπτό ή προφορικό λόγο σε αυτήν.

Θεωρούν ότι ένας δίγλωσσος θα πρέπει τουλάχιστον να είναι σε θέση να *διεξάγει μια συνομιλία σε μια Γ2*, χωρίς να καθορίζουν βαθμό επάρκειας στη γλώσσα αυτή.

Ορισμοί με έμφαση στην ικανότητα παραγωγής λόγου... (1/2)

- 'We'll say that bilingualism is the ability

to use two or more languages sufficiently to carry on a limited casual conversation, but we won't set specific limits on proficiency or how much the speaker in question is speaking or demonstrating comprehension of another speaker."
(Myers-Scotton 2006:44)

Ορισμοί με έμφαση στην ικανότητα παραγωγής λόγου... (2/2)

- “a more common usage of the term refers to someone who can function in both languages in conversational interaction.” (Li Wei, 2007:14)

(Butler & Hakuta 2006:115)

- Δίγλωσσοι είναι:

«άτομα ή ομάδες ατόμων οι οποίοι κατακτούν επικοινωνιακές δεξιότητες, σε διάφορα επίπεδα ευχέρειας, στον γραπτό και στον προφορικό λόγο, προκειμένου να επικοινωνήσουν με ομιλητές μίας ή περισσοτέρων γλωσσών σε μια δεδομένη κοινωνία”.

Bilinguals: "individuals or groups of people who obtain communicative skills, with various degrees of proficiency, in oral and/or written forms, in order to interact with speakers of one or more languages in a given society."

Ημιγλωσσία: ένας προβληματικός
όρος που χρήζει διερεύνησης

Η εμφάνιση του όρου 'ημιγλωσσία'

- 1975, Σκανδιναβία:
- ο Hansegård χρησιμοποιεί τον όρο 'ημιγλωσσία' για να περιγράψει την κατάσταση των παιδιών Φινλανδών μεταναστών στη Σουηδία, τα οποία – υποτίθεται- υστερούν γλωσσικά και στις δύο γλώσσες τους.

Γλωσσικές ανεπάρκειες:

- περιορισμένο λεξιλόγιο και στις 2 γλώσσες
- λάθη στη γραμματική
- έλλειψη αυτοματισμού στη γλωσσική παραγωγή
- έλλειψη δημιουργικότητας στη χρήση της γλώσσας
- δυσκολία στην έκφραση συναισθημάτων και
- στη διατύπωση λογικής σκέψης.

Απήχηση του όρου

- Ο όρος διαδόθηκε ευρύτατα στη Σκανδιναβία και στις ΗΠΑ → παρερμηνείες και σκοπιμότητες
- **“Ημιγλωσσία”**: ελλιπής κατάκτηση της Γ1 των παιδιών από μειονότητες
- **“Διπλή ημιγλωσσία”**: ελλιπής κατάκτηση και των δύο γλωσσών από τα παιδιά αυτά.

Στη Σκανδιναβία: τα ευρήματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν ως επιχείρημα υπέρ της εκπαίδευσης στη Μητρική γλώσσα:

- τα μεταναστόπουλα **πρέπει να παρακολουθούν πρώτα μαθήματα στη Γ1 τους και ύστερα στη Γ2 τους** (βλ. Skutnabb-Kangas & Toukoma, 1978)
- Προσπάθεια υπεράσπισης των μειονοτήτων

Προβλήματα με τον όρο (1/6)

- (1) Ο όρος δημιουργεί αρνητικές και μειωτικές συνυποδηλώσεις για τη γλωσσική ικανότητα των παιδιών των μεταναστών.
- → χαμηλές προσδοκίες για την επίδοση των παιδιών αυτών → "αυτοεκπληρούμενη προφητεία".

Προβλήματα με τον όρο (2/6)

- (2) Εάν πράγματι και οι δύο γλώσσες κάποιου μαθητή δεν είναι επαρκώς ανεπτυγμένες, αυτό μπορεί να οφείλεται σε *εξωτερικούς παράγοντες* (κοινωνικο-οικονομικές, εκπαιδευτικές συνθήκες)
- τη συμβολή των οποίων *συσκοτίζει η χρήση* του όρου αυτού.

Προβλήματα με τον όρο (3/6)

- (3) Η γλωσσική ικανότητα των δίγλωσσων είναι ανεπτυγμένη ανάλογα με τη **χρήση** που κάνουν (διαφορετικά περιβάλλοντα, σκοποί, συνομιλητές, κ.λπ).
- Είναι εύλογο ότι θα έχουν αναπτύξει διαφορετικό εύρος και είδος λεξιλογίου στις δύο γλώσσες, θα έχουν διαφορετική ευχέρεια έκφρασης ανάλογα με το θέμα της συζήτησης.

Προβλήματα με τον όρο (4/6)

- (4) **Τα τεστ** που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της γλωσσικής ικανότητας **δεν είναι πάντα κατάλληλα** για τη μέτρηση όλου του φάσματος των επικοινωνιακών δυνατοτήτων ενός ομιλητή.
- Επίσης, **μετρούν την “ακαδημαϊκή” όψη της γλώσσας**, την οποία αργούν να κατακτήσουν τα παιδιά (μονόγλωσσα και δίγλωσσα).--> προκατάληψη εναντίον τους

Προβλήματα με τον όρο (5/6)

(5) Η σύγκριση μονόγλωσσων και δίγλωσσων ενδέχεται να είναι μεροληπτική.

- Πρέπει κανείς να είναι σε θέση να διακρίνει εάν **η διαφορά των επιδόσεων** μεταξύ δίγλωσσων και μονόγλωσσων
- είναι **αποτέλεσμα της διγλωσσίας και δεν οφείλεται στο σχεδιασμό του ίδιου του τεστ .**

Οι επικρίσεις είναι πολλές και σοβαρές,
με αποτέλεσμα **ο όρος**
να έχει πλέον εγκαταλειφθεί από τους
περισσότερους επιστήμονες.

Εάν εντοπιστούν «*γλωσσικά ελλείμματα*»,
**αναζητούμε τις αιτίες σε ποικίλους
παράγοντες** και όχι στη διγλωσσία αυτή
καθεαυτή.

*Κάτω από τις κατάλληλες συνθήκες, όλα
τα δίγλωσσα παιδιά μπορούν να φτάσουν
σε υψηλά επίπεδα γλωσσικής επάρκειας.*